

İletişim Araştırma

İLAD
İLETİŞİM
ARAŞTIRMALARI
DERNEĞİ

BAŞYAZI

TV Tekeline Elveda

Hıfzı TOPUZ

Biz istediğimiz kadar yayıncılıkta Devlet tekeli ni sürdürmeye çalışalım, Türkçe uydu yayınları başladı başlayacak. Çoğulculuğa ve kamusal yayıncılığa ne kadar olmaz dersek diyelim, hiç değeri yok, tekel dışarıdan yıkıyor.

Bu ne demektir? Federal Almanya'dan yapılan bir özel uydu yayını her tür haberi ve yorumu Türkiye'ye getirecek demektir. Bu yayınlar objektif ve tarafsız olur mu? Kesin birşey söylenemez. Doğrudan uydu yayını herşeyden önce özel sektörün yönetiminde ve denetimindedir. Amaç gelir sağlamaktır, kamu hizmeti değil. Gelir nasıl sağlanır? Çok izleyici ve çok reklamlar.

Dışarıdan yapılan bir yayının izlenme olanakları bugün için çok kısıtlıdır, herkes uydu anteni satın alamaz, kablolu şebekeler de PTT'nin denetimindedir. Uydu yayınları reklamcılıkta şimdilik TRT'ye rakip olamaz, ama kısa zamanda birçok gelişmeler olabilir.

Dışarıdan yapılacak yayınlar siyasal reklamlara da yer verirler mi? Neden vermesinler? Varlıklı partiler Amerika'da olduğu gibi, televizyonla kendi propagandalarını yapabilirler. Mal ve hizmetleri tanıtmak için nasıl reklam veriliyorsa siyasal görüşleri duyurmak için de paralı reklam verilebilir. Ulusal yasalar bunlara engel olabilirler ama, dışa yönelik yayınlarda böyle bir yükümlülük yoktur.

Uluslararası uzay hukuku bunlara hiçbir sınır koymamıştır. Bu konu önce Birleşmiş Milletlerde tartışıldı. Devletlerin uzaydan nasıl yararlanacakları konusunda 1963 sonunda bir ilkelere bildirgesi imzalandı.

Bunun ardından "Outer Space Treaty" denen bir ilkelere anlaşması hazırlandı ve 27 Ocak 1967'de imzaya açıldı. Biz de katıldık.

Sonra Unesco bu konunun üzerine eğildi, 15 Kasım 1972'de yayın uydularının kullanımındaki ilkeleri sapıyan bir bildiğe yayınlandı. Bunda şöyle deniyordu:

Uydu yayınlarında devletler hukuku kurallarına, Birleşmiş Milletler Anaya-

Arkası 10. Sayfada

(Selçuk)

İLAD'ın ikinci araştırması

Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni

İLAD "Basında Tekelleşmeler'den sonra ikinci araştırması "Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni" adlı kitabını da TÜSES'le birlikte yayınladı.

Türkiye Sosyal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı TÜSES bundan bir süre önce Derneğimizden Yarının Radyo ve Televizyon düzeni konusunda bir araştırma yapılmasını istemişti. Hıfzı Topuz, Mahmut Tali Öngören, Prof.Dr. Avsel Aziz ve Prof.Dr. Mesut Önen konuyu birlikte incelediler. Arkadaşlarımızın her biri bir ya da birkaç bölümünün yazılmasını üstlendi. Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni böylece hazırlandı ve TÜSES'le İLAD'ın ortak yayını olarak yayınlandı.

Altındaki sütünlarda bu kitabı tanıtan bir yazı yer alıyor;

Radyo ve Televizyon alanında dünya son Rotuz kırk yıldan beri çok önemli aşamalarda geçiyor. İletişimin çeşitli dallarında çalışanlar büyük endüstri ülkelerinde, özellikle Birleşik Amerika'da, nüfusun çoğunluğunu oluşturmaya başladılar. Buna "İletişim Toplumu" diyoruz. Dünya nasıl Endüstri çağını yaşadıysa şimdi de İletişim çağını yaşıyor.

Alt yapıdaki değişikliklerin toplum düzenini temelinden sarsmasına tanık oluyoruz. Üst yapı ve insanlar arası ilişkiler de değişiyor. Liberal-kapitalist düzen kendi dialektiği ile yapı ve biçim değiştiriyor.

Devlet tekelileri birçok yerde yıkıldı. Bunlara en büyük darbeleri ne özgürlükçü örgütler indirdi, ne de büyük devrimler. Fransa'da Devlet tekeli ni Sosyalist Parti yıktı, İtalya'da İkinci Dünya Savaşından beri iktidarda olan partiler ve özel girişimciler, İngiltere'de de Bn.Thatcher Hükümeti BBC'ye son ölüm darbelerini indirmeye hazırlanıyor. Doğu Avrupa ülkelerinde de yarı yeni kurumlar yaratılacak. Hükümet ister sosyalist olsun, ister liberal-kapitalist, hepsi devlet tekellerine karşı. Yıkılan tekelilerin yerini bazen çokuluslu ortaklıkların denetimindeki özel

Arkası 7. Sayfada

Radyo-TV Tekeli Sorununun Hukuksal Çözüm Yolu Vardır

Prof.Dr. Mesut ÖNEN

Ankara Basın Savcılığı, PTT'nin Ankara'nın Çankaya semtinde, 176 aboneye, 300.000.— TL tesis ücreti ve ayda 5.000.— TL kullanım ücreti karşılığında, "uydu aracılığı ile alınan yabancı TV. yayınlarını Kablolu Yayın Sistemi ile izletmesi" konusunda, "Takipsizlik Kararı" verdi ¹.

Düşüncemize göre, bu Karar, Türkiye'de mevcut olduğu varsayılan "Devlet-TRT Tekeli"ni, "Yargısal Düzeyde" irdeleyen ilk, ve kanımızca, son derece önemli bir karardır.

TRT. Yüksek Kurulunun "suç duyurusu"na rağmen, Savcılık PTT'nin TV. Yayınında suç unsuru görmemiştir. Halbuki PTT., Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133 üncü maddesinde öngörülmesi bulunan "tarafsız bir Kamu Tüzel Kişisi" niteliğinde değildir; Hükümete yasal, organik bağlarla "tâbi" kılınmış, hiyerarşik bir İdare Birimidir. Ayrıca, gene PTT., TRT. Kanununun 4 üncü maddesinin (a) harfleri hükmünde, TRT. Tekeli dışında yayın yapmasına müsaade edilebileceği açıkça belirtilen kuruluşlardan da değildir; TRT.Kanunu bu hükmünde, sadece, "Polis ve Meteoroloji Teşkilatları"nı saymıştır.

O halde, PTT'nin, Anayasa ve TRT. Kanunu ile öngörüldüğü varsayılan TRT. Tekeli dışında, gerçekleştirdiği "Çankaya Semtindeki Kablolu-Ücretli-TV.Yayını", Ankara Basın Savcılığınca, "hangi gerekçeyle" Tekele aykırı sayılmamıştır? Bu gerekçelerin hukuksal geçerlilikleri üzerinde durulması, düşüncemize göre, Türkiye'de Radyo-TV. yayınlarında Belediyelerin ve Özel Girişimcilerin hazırlıkları gözönünde tutulursa, son derece önem taşıyacaktır.

Ancak Basın Savcılığının ve Dosyada mevcut olduğunu bildiğimiz Birlikçi Raporunun gerekçeleri üzerinde bir başka yazımızda duracağız. Şimdi, burada, sadece ve genel olarak, Devlet Tekeli dışında, Özel Girişimcilerin yayın yapabilmesinin "hukuksal yolları" konusunda, bir başka Ülkede izlenen yol örneğini belirtmek istiyoruz.

Gerçekten, İtalya'da, 1970'li yılların başına kadar Radyo-TV. yayınları Devletin, ve bu amaçla kurulmuş RAI. (Radio Audizioni Italiana) adlı kuruluşun "tekel"inde olarak düşünülmüştü. Ancak, bu durumda, hiç bir Yasal Düzenlemeye girişmeksizin, fiilen faaliyete geçen Özel Radyo-TV. Yayınları nedeniyle ortaya çıkan hukuksal ihtilâflar, Mahkemeler ve Anayasa Mahkemesi Kararları ile, Özel Girişimciler lehine çözümlenmiş ve sonuçta bağlanmıştır. Zira, sonuçta, İtalyan Anayasa Mahkemesi, Devlet-RAI. Tekelinin, sadece, bütün Ülke Çapındaki Yayınlarda mevcut olduğunu, "Bölgesel

Radyo-TV. Yayınları'nın "tekel-dışı" bulunduğunu kabul etmiş ve hükme bağlamıştır. İtalyan Anayasa Mahkemesi bunu yaparken de, İtalyan Anayasasının Düşünce Yayın Özgürlüğünü tanıyan 21 ve Özel Ekonomik Girişim hakkını öngören 41 inci maddelerine dayanmıştır

Acaba, Türkiye'de de aynı hukuksal yol denenir ve olumlu sonuç alınır mı? Soruya cevaptan önce bazı tespitler yapalım.

Türkiye'de, artık, Radyo-TV. Yayınları konusunda, Devlet-TRT. Tekeli dışında yayın yapma beklentileri vardır, ve sorun gündemdedir. Ankara Belediyesi Belediye Radyo Yayını yapmak üzere TRT.ye başvurmuştur ², İstanbul Büyükşehir Belediyesi Radyo-TV. Yayını hazırlıklarındadır ³, Bakırköy Belediyesi bu konuda fiilli girişimler içersindedir ⁴, Sabah Gazetesinin içinde bulunduğu Medi-Grup, Radyo-TV. yayınlarına İki-telli Tesislerinde hazırlanmaktadır ⁵, Asil Nadir'in kurduğu bir Şirket İstanbul Silivri'de stüdyolar kurmak üzeredir ve, Hürriyet, Haldun Simavi, Erler Film ortaklığı ile oluşan Ulusal Radyo Televizyon (URT.) bu konuda yatırımlar yapmaktadır ⁶.

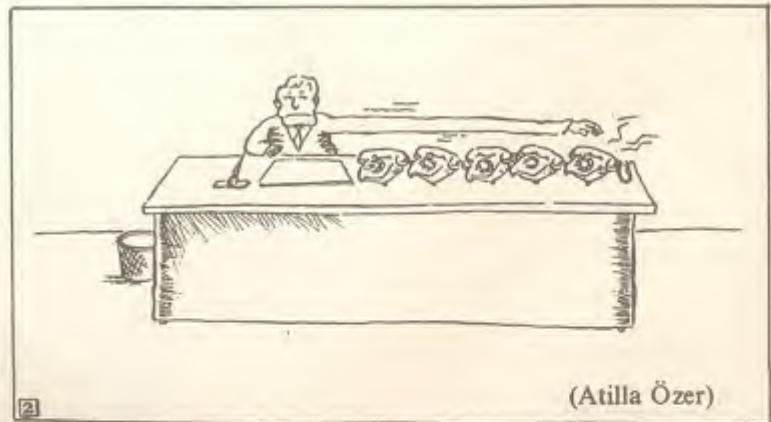
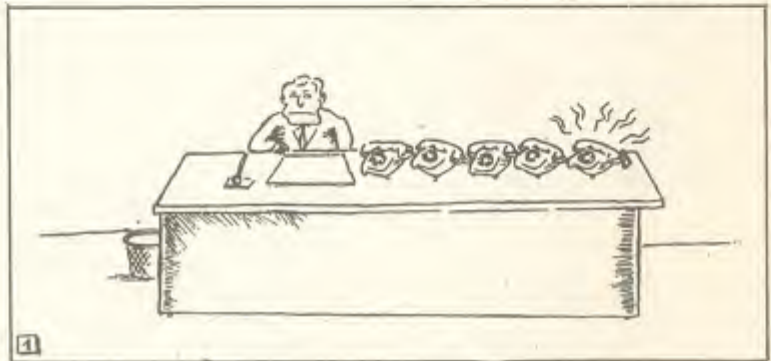
Öte yandan, elektromanyetik alanı kullanarak yapılan yayınların, örneğin: birer alıcı-verici olan tepelere kurulu televizyon yansıtıcılarının, bazı lojman ve tesislerin dahilinde yapılan açık TV. yayınlarının, birden fazla binadan oluşan Sitelerde kablo ile yayın dağıtımının, yanyana bulunan binalarda yayın alış-verişinin, büyük Sitelerde ortak anten sistemlerinin, şimdiden, TRT. Tekeli dışında bulunduğu da belirtilmektedir ⁷.

Ayrıca, konu üzerinde düşünülürken, "Federal Almanya'da Magic Box adlı bir uydu TV kanalı kiralayan Rumeli Holding sahibi Kemal Uzun, Türkiye'ye yayın yapacak" şeklindeki haberi, ve Cumhurbaşkanı ÖZAL'ın son Amerika seyahatinde New York'ta Plaza Otelindeki odasında gazetecilere: "Yurtdışından Türkçe TV yayını yapılmasını engelleyen bir kural yok. Dış memleketten bir kanal kiralayan Türkiye'ye yayın yapılabilir" ifadesini de ⁸, gözönünde tutmak yerinde olur.

Bu durum karşısında, Türkiye'de, Devlet-TRT. Radyo-TV. Tekeli dışına çıkılması sorununun "gündemde" olduğu tereddütsüz söylenebilir.

Öyleyse, "hukuksal imkân ve yol" nedir? Bu konuda, bir Anayasa değişikliği

Arkası 10. Sayfada

(Atilla Özer)

Uluslararası Fransa Radyosu

Fransızlar bir süreden beri uluslararası radyoculuk alanında en büyük rakipleri Amerika, İngiltere, Almanya ve Japonya ile boy ölçüşmeye kalkıyorlar ama buna güçleri yetmiyordu. Radio France Internationale (RFI) nı İletişim Bakanlığı ile imzaladığı son bir anlaşma çerçevesi içinde Fransızlar dış ülkelere yönelik daha güçlü yayınlar yapacaklar.

AFP'nin Yeni Genel Müdürü

Uzun süren tartışmalardan sonra AFP ajansının başkan genel müdürlüğüne Ajansın yöneticilerinden 62 yaşında gazeteci Claude Moisy eşildi.

Ajansın eski başkan genel müdürü Jean-Louis Guillaud süresini doldürmüştü, yeniden adaylığını koydu, seçilemedi. Başkan-genel müdürü Ajansın yönetim kurulu seçiyor. Kurulda gazete, gazeteci, radyo ve hükümet temsilcileri yer alıyor ama, çoğunluk meslek temsilcilerinden oluşuyor.

Europe 1 Radyosu Çekoslovakya'da

Europe 1 Radyosunun Prag'da ticari bir radyo istasyonu kurmak üzere Çeklerle anlaşmaya vardığı bildiriliyor. Ulusal Çekoslovak Radyosu ile Europe 1 ortak bir firma kuracaklar, müzik yayınlarının yanı sıra reklamcılığa da geniş yer ayıracaklar.

Europe 1 Moskova'da da bu tür bir istasyonun kurulması için Sovyet yöneticileriyle temaslarını sürdürüyor.

Yeni bir iletişim şebekesi: Numeris

Fransa'da Numeris diye adlandırılan yeni bir iletişim şebekesi geliştiriliyor. Paris, Rennes, Lyon, Marsilya ve Lille'de kurulan bu şebeke 1990 sonunda bütün Fransa'ya yayılacak. Bu şebeke içinde aboneler birbirleriyle hem küçük bir ekranda, hem de kendi sesleriyle iletişim kuruyorlar. İstedikleri bilgileri ekrana yansıtabiliyorlar.

Sinema Tarihçisi Charles Ford öldü

Sinema tarihçisi Charles Ford geçen yılın son günlerinde Paris'te 81 yaşında öldü. Charles Ford sinema tarihi üzerinde 30'dan fazla kitap ve bir sinema ansiklopedisi yazmıştı.

HANGİMİZ ÇAĞ ATLIYORUZ?

Alâeddin Asna

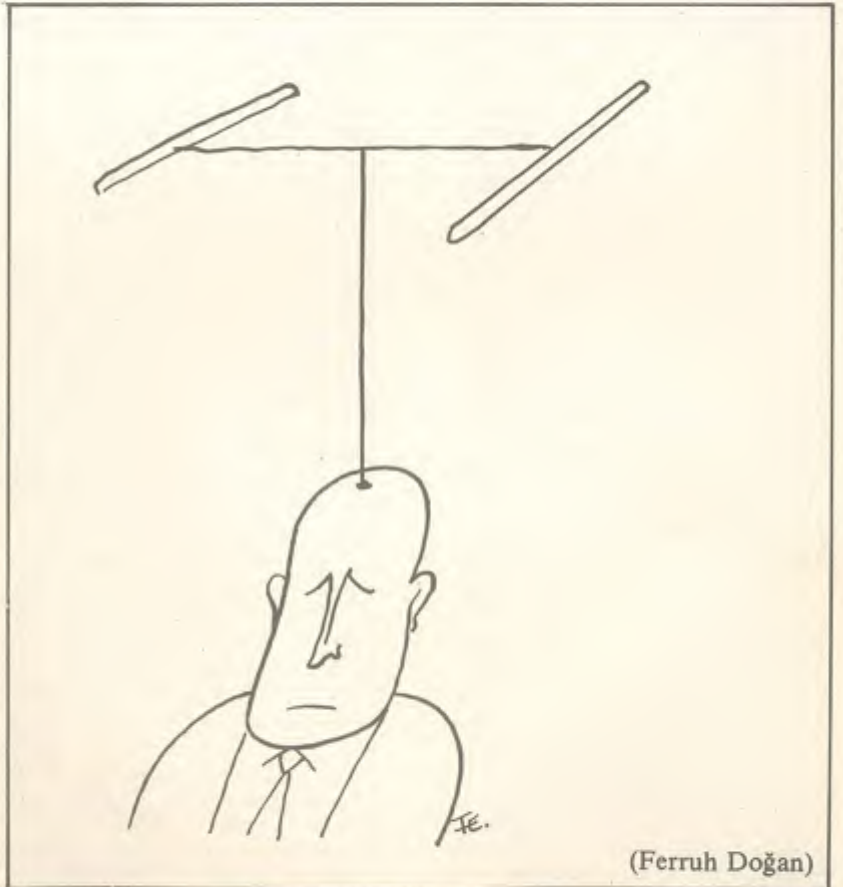
Türk iş aleminin en etkili örgütü TÜSİAD'ın başkanı Cem Boyner'in Uluslararası Reklamcılar Derneği (IAA) toplantısında yaptığı konuşma, özel sektörün iletişim konusundaki görüşünü belirtmek bakımından önem taşıyordu. Boyner bu konuşmasında sadece iletişim sektörüne değil, iş adamlarına da ilginç mesajlar verdi.

Örneğin, iş adamlarının reklamı gazete yayınlarını yönlendirmek için bir silah olarak görmemelerini istedi. Gazeteciliğin bir uzmanlık işi olduğunu, basın dışından iş adamlarının gazete çıkarmağa kalkışmalarını gerektiğini vurguladı. Sansüre karşı çıkarak, politikacıların çocukları zararlı yayınlardan koruyan birer dada rolüne girdiklerinden yakındı. Reklamcılığa devlet müdahalesinin serbest rekabet ilkesiyle çeliştiğini ileri sürdü. Reklamcıların kendi içlerinde bir otokontrol mekanizması kurarak politikacıların korumacılığından kurtulmalarını önerdi. Basın özgürlüğünün radyotelevizyon özgürlüğü ile tamamlanacağını, bunun için özel televizyona gereksinim olduğunu söyledi. Düşünce özgürlüğünün bulunmadığı yerde teşebbüs özgürlüğünden de bahsedilmeyeceğini belirtti.

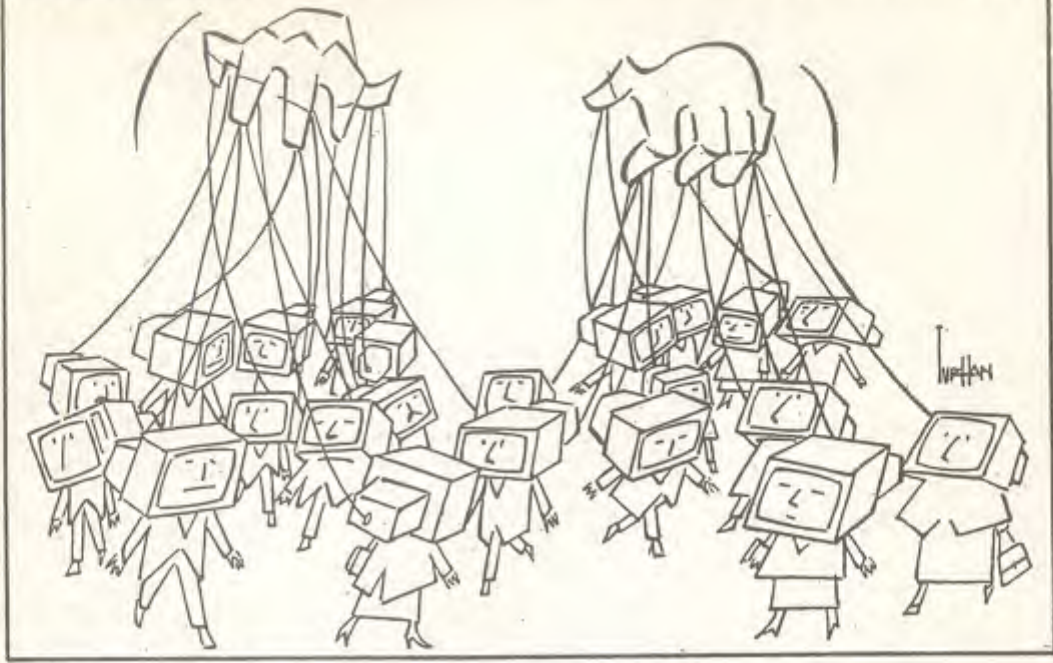
Bir basın kuruluşu yöneticisinin ağzından çıktığı sanılabilecek bu mesajların bir iş adamı tarafından verilmesi, iş aleminin uygar düşünceye politikacılar-dan daha yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Parlamentoda reklamlara yasaklamalar tartışılırken iş adamlarının başı sansüre karşı çıkmaktadır. Basında tekelleşme eğilimi hükümeti hiç rahatsız etmezken iş adamlarının gazete satın-alması konusu reklamcıların toplantısında bir iş adamı tarafından dile getirilmekte-dir.

Basının, eğitimin, insan ilişkilerinin hızla geri gittiği bir toplumda çağ atlandığını iddia edenlerin galiba haklı oldukları tek bir nokta var: Cemal Nadir'in, Ramiz'in karikatürlerindeki karaborsacı, istifişi, göbekli iş adamlarının torunları dünyaya uygarlık penceresinden bakmakta, günün koşullarına uymakta pek çok kesimden daha atik davranıyorlar. Sesleri de daha etkili çıkıyor.

İletişimi sadece "her köye bir telefon" sanan yöneticiler ise Lambada kızlarına televizyonda siyah çorap giydirmekle uğraşıyorlar. Acaba Türkiye'yi hangisi Avrupa'ya kabul ettirecek?

(Ferruh Doğan)

Selami Akpınar'dan Anılar..

Selami Akpınar 1940'dan bu yana gazeteciliğin çeşitli dallarında hizmet vermiş bir arkadaşımızdır. Vatan gazetesinde muhabir olarak çalışmaya başlayan Akpınar daha sonra aynı gazetede röportaj yazarlığı, sayfa sekreterliği ve yazı işleri müdürlüğü yapmış, Vatan'dan ayrıldıktan sonra da Anadolu Ajansı İstanbul Bölge müdürlüğü görevinde bulunmuştur (1962-72).

Akpınar İstanbul BYYO'nda da uzun yıllar Haber ajansları ve Ajans haberciliği dersi vermiştir. İLAD üyesi ve denetçisidir.

Çağımız teknolojisi, düşünmesi güç bir hızla ilerlerken, hergün yeni buluşlar yapılmakta, doğal olarak bunların iletişim araçlarında da büyük etkileri olmaktadır. Haberleşmede artık bilgisayarlar, uydular, lazerler kullanılmakta, gazetelerin renkli sayfaları ve resimleri bir kentten kilometrelerce ötedeki başka bir kente kısa sürede ulaştırılmaktadır. İletişim o duruma gelmiştir ki, dünyanın herhangi bir yerinde örneğin önemli bir kişinin, bir diplomatın veya bir politikacının yaptığı konuşmanın metni ve resmi daha sözlerini bitirmeden binlerce kilometre uzaklıktaki bir gazetenin yazışları odasındaki telekslerde, telefonlarda yansımaktadır.

Gazetecilik yaşamımın 45-50 yıl öncesine, 1940'lı yıllara baktığımız zaman o günkü haber alma koşullarının günümüze göre ne kadar basit ve zaman bakımından bir haberi yetiştirmekte ne kadar zorluk çekilmiş olduğunu görürüz. O yıllarda ünlü gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın sahibi olduğu Vatan gazetesinde yazışları müdür yardımcısı olarak çalışıyordum. Ankara haberleri, İs-

tanbul gazetelerinin oradaki muhabirleri aracılığıyla alınıyordu. Bunlar bir veya birkaç kişinin oluşturduğu bürolardı. Ne var ki, zamanla haberleşmede hızı sağlamak ve bir yerde masrafları azaltmak düşüncesiyle gazeteler arasında ortak bir büro kurulması kararı alındı. Böylece Vatan, Yeni Sabah, Akşam ve Tasvir olmak üzere dört gazete birleşerek adını B.B. (Birleşik Büro) koydukları bir Ankara temsilciliği kurdular. Ankara haberleri Vatan gazetesinin Çağaloğlu'ndaki merkezinde alınıyor ve bunların birer kopyaları öteki gazetelerden gelen kişilere veriliyordu.

Vatan gazetesinde Kadri Tuğcu adında bir arkadaşımız vardı. Gündüzleri bir dairede, akşamları da gazetede çalışırdı. Şimdi yaşamdan göçmüş olan Kadri Tuğcu; iyi yürekli, kendisini herkese sevdirmiş, düzenli çalışan bir kişiydi. Akşamları saat 20'de gelir, önemli günler olmadıkça saat 24'te ayrılırdı. Bunu o kadar düzenli yapardı ki, saatlerini onun geliş ve gidişlerine göre şaşmadan ayarlayabilirdiniz. Geldiği zaman, üzerinde bir tek telefonun

bulduğu masasına yerleşir, sonra orta bir kitap büyüklüğünde kesilmiş boş gazete kağıtlarını bir deste yaparak önüne koyardı. Sade kahvesini içer sonra kesilmiş kağıtları, her birinin arasına birer kopya kağıdı yerleştirerek dörder dörder üst-ortasından iğne ile tutturur ve santral aracılığıyla Ankara bürosunu arar veya onlar İstanbul ile bağlantı kurarlardı. Telefon bağlantıları santral aracılığıyla olduğu için bazen bir süre beklemek zorunda kalırdı, bu da haberlerde gecikme telaşına, gerginliğe neden olurdu. Telefonun zilinin çalmasıyla yüzü gülen Kadri Bey, alıcısı kaldırıncı o davudi sesiyle, "Alooo, İstanbul hazır, "demesiyle haberleri yazmaya başlardı.

Kadri Bey önceden uçlarını kalemtraşla sivrileştirirdiği kurşunkalemle kullanırdı. Hızla ve eski harflerle yazdığı haberler çok okunaklı idi. Daha önce bir Anadolu kentinde zabıt katibi olarak görev yaptığı için sağ kolunun adaleleri çok güçlüydü. Yazarken yorulmak bilmezdi. Haberlerin yazılmasının bir bölümü sona erince dörder kağıtlık demetleri tutan iğneleri çıkarır, kopyalarını bir yana koyar, haberlerin yazıldığı kağıtları sıra numarasına göre harmanlar, bir kopyasını kendi gazetesinin yazışlarına verir, geri kalan üç demet sayfayı öteki gazetelerin bekleyen adamlarına teslim eder, onlar da koşarcasına bürolarına yetismeye çalışırlardı.

Uzun yıllar böyle çalışılmıştı. Şimdi bütün bunlar, gelişen yeni teknoloji karşısında bizler için belleklerimizde hoş birer anı olarak yaşıyor.

1989 Bilançosu Günlük 16 Gazeteye 394 Dava

Yahya KOÇOĞLU

İstanbul (anka) 7 Ocak-- günlük olarak yayınlanan 16 gazeteye 1989 yılı içinde rekor düzeyde dava açıldı. Gazetelere açılan toplam 394 davadan 211'ni manevi tazminat, 183'ünü de ceza davaları oluşturdu. Manevi tazminat davalarından 12 milyar 848 milyon lira tazminat istenirken 183 ceza davasında da toplam 400'e yakın gazetecinin cezalandırılması istendi. Manevi tazminat davalarında Turgut Özal ve yakın çevresi 41 dava ile ilk sırada yer aldı.

Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi basına açılan davalara değerlendirirken davaların yoğunluğunun "siyasi iktidarın basına bakışından kaynaklandığını" savundu. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent ise "basına yönelik olarak açılan davaların bu sayıya erişmesi her yönüyle düşündürücüdür" dedi. Çağdaş gazeteciler derneği başkan vekili Rahmi Yıldırım ise, basına açılan davaların yoğunluğunun basın üzerinde 12 Eylül döneminde kurulmaya çalışılan baskılara bağlıdır.

Basına dava rekoru

Günlük yayınlanan 16 gazetenin hukuk bürolarından alınan verilere dayanılarak yapılan hesaplamalara göre, geçtiğimiz bir yıl içinde söz konusu gazetelere 394 dava açıldı. Davaların 211 manevi tazminat istemli hukuk davası şeklinde açılırken, tazminat tutarı olarak toplam 12 milyar 848 milyon lira gazete idareleri ile gazetecilerden talep edildi. Çeşitli nedenlerle açılan 183 ceza davasında yaklaşık 400 gazetecinin bir yılın üzerinde hapis cezası ile cezalandırılması istendi.

Gazetelere açılan 394 davanın 41'ini dönemin başbakanı Turgut Özal ve yakın çevresinin açtığı belirlendi. Davalardan 20'sini kişisel şikayet üzerine açılan ve toplam 1 milyar 400 milyon liralık manevi tazminatı içeren hukuk davaları oluştururken, savcılıkça re'sen ve şikayet üzerine açılan 21 ceza davasında da yaklaşık 50 gazetecinin cezalandırılması istendi. Sadece Turgut Özal'ın gazetelere 8 dava açarak 560 milyon lira tazminat istediği saptanırken Turgut Özal'a hakaret edildiği savı ve gönderilen tekiplerin yayınlanmaması veya usulüne uygun yayınlanmaması nedeniyle açılan ceza davası sayısı 18'i bulduğu belirlendi.

Gazetelerin toplatılması

Toplam tirajları 1,5 milyonu bulan Sabah, Hürriyet, Bugün ve Yeni Nesil gazeteleri, 1989 yılı içinde 10 gün toplatıldı. Bunlardan Sabah ve Bugün gazeteleri, Turgut Özal'ın "kişilik haklarının zedelenmediği" iddiasıyla savcılığa başvurarak önce

- **Tirajları, 1,5 milyonu bulan 4 gazete 10 gün toplatıldı.**
- **Açılan 211 manevi tazminat davasında 12 milyar 848 milyon lira tazminat istendi.**
- **Savcılar 183 ceza davasında yaklaşık 500 gazetecinin cezalandırılmasını istediler.**

"ihtiyatı tedbir kararı" verildi. Daha sonra bu kararlar, gazetelerin ilgili nüshalarının toplatılmasına dönüştürüldü. Hürriyet gazetesi de yerel seçimlerin yapıldığı 26 Mart günü "seçim kanununa muhalefet" gerekçesiyle toplatıldı. Bu karar daha sonra kaldırıldı. Yeni Nesil gazetesi ise 2 kez "Atatürk'e hakaret" eder nitelikte yazılar bulunduğu gerekçesiyle toplatıldı.

Tepkiler

Oktay Ekşi (Basın Konseyi Başkanı):
"Geride bıraktığımız 1989 yılı boyunca Türk Basını, siyasi iktidarın-özellikle sayın Turgut Özal'ın yoğun ve pek çoğu haksız suçlamalarına hedef oldu. Bu suçlamalar, basının görev yapmasına engel olmadı ama bazı çevrelerce basın aleyhine eğilimlerin doğmasına neden oldu. İşte bu nedenle 1989 yılında gazeteler ve gazeteciler aleyhine açılan ceza ve hukuk davalarının sayısı rekor düzeyde çıktığı gibi, meslektaşlarımız hem sayıca hem de nitelik olarak pek çok saldırıya uğradı. Basın Konseyinin yaptırdığı bilimsel bir araştırma sonucu, 151 yasanın basın özgürlüğünü kısıtlayan hükümlerle dolu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yargı

organlarının bağımsız olmaması da tüm bunlara eklenince ülkemizde basının özgür değil tutsak olduğu ortaya çıkmaktadır."

Rahmi Yıldırım (Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkan Vekili):

"Basın aleyhine açılan davaların Anap iktidarı döneminde patlaması, bu konuda eski başbakanın öncülük etmesi, 12 Eylül faşizminden miras anti demokratik yasalarla basın üzerinde kurulmak istenen baskının yoğunlaştığını gösteriyor. Basın demokrasisinin dördüncü gücü olarak düşünce özgürlüğü ve iletişim hakkını kullanabilmenin halkın iktidarı denetleyebilmesinin en temel kurumları arasında yer alıyor. Halkın sesi olması gereken basın, ekonomik terör uygulanarak, gazeteciler dövülerek, tekellerin sesi haline getirilmek isteniyor. Ve bu yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda yasa maddeleri devreye sokuluyor. Anayasa başta olmak üzere tüm yasalarda düşünce ve örgütlenme özgürlüğü ile basın özgürlüğü engelleyen anti demokratik hükümler ayıklanmalıdır. Davaların birçoğuna gerekçe yapılan kişilik hakları, halkın haber alma hakkına yasal duvar çekilerek değil, basın özgürlüğü sağlanarak korunabilir."

Arkası 10. Sayfada

Gazeteler ve davaları

1989 yılında gazetelere açılan davaların dökümü ise şöyle:

Gazete	Man.taz.	Tutarı	Ceza davası	Toplam İht.ted. ve top.
		(milyon tl)		
Sabah	46 dava	4.855	38 dava	84 dava 2 + 1 = 3
Bugün	10 dava	402	7 dava	17 dava 4 kez
Hürriyet	35 dava	3.500	22 dava	57 dava 1 kez
Gazete	19 dava	750	25 dava	44 dava
Milliyet	21 dava	1.000	16 dava	37 dava
Güneş	8 dava	350	4 dava	12 dava
Cumhuriyet	3 dava	30	10 dava	13 dava
Milli Gazete	4 dava	30	5 dava	9 dava
Türkiye	4 dava	95	2 dava	6 dava
Günaydın	17 dava	476	5 dava	22 dava
Tan	18 dava	383	19 dava	37 dava
Tercüman	9 dava	629	11 dava	20 dava
Yeni Nesil	8 dava	150	15 dava	23 dava 2 kez
Zaman	8 dava	148	4 dava	12 dava
Dünya
Turkish Times	1 dava	50	1 dava
16 gazete	211 dava	12.848	183 dava	394 dava 10 gün

(Ferruh Doğan)

Yarının Radyo ve TV Düzeni

Baştarafı İ. Sayfada

girişimler alıyor, bazen de kamu hizmeti veren kurumlar. Köklü değişiklikler dönemi yaşıyoruz.

Ya bizde neler oluyor? Biz bir tekeldir tutturmuş gidiyoruz. Bunun artık liberal dünyada yeri kalmadı. TRT'yi özerk bir kurum olarak yaratmışık. 12 Mart 1971 darbesi yok etti bu özerkliği, iktidarlara bağlı, hükümet yanlısı bir TRT dönemi başlattık, kör topal o düzeni sürdürmeye çalışıyoruz.

Bu iş ne kadar sürer? Sünmez elbette. İktidar partisinden başka hangi parti, hangi kuruluşlar bu düzenden hoşnut ki? Çok güçtür böyle iktidar yanlısı düzeni savunmak. Dömen suyunda gittiğimiz güçler de bunu istemezler. Çokuluslu ortaklıklar kapıda bekliyor. Biz çok zengin bir pazar sayılırız. Hele bir özel televizyonlar kurulmaya görsün, ne yatırımlar yapılır, neler. Yabancı televizyon programı satışları da kim bilir ne boyutlara yükselir. Bize "hizmet" vermek için sabırsızlanan ne çok yabancı firmanın olduğunu biliyor muyuz?

Hele dünya yarın HDTV denen Yüksek Tanımlı Televizyona geçtiği zaman ne pazarlar oluşacak. Reklamcılıkta da ne aşamalara ulaşacağız.

Radyo ve Televizyonda Devlet tekeli artık anti demokratiktir ve zor savunulur.

Türkiye'de yeni bir Radyo ve Televizyon düzeninin kurulması kaçınılmaz bir zorunluluk olmuştur. Bu düzen özerk bir TRT'ye kamusal radyo ve televizyon kurumlarına, özel ama kamu çıkarları açısından denetimli radyo televizyon ortaklıklarına ve bağımsız bir otorite biçiminde kurulacak bir Ulusal Radyo ve Televizyon Kuruluna dayanacaktır.

1- Ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu

Bu Kurulun iktidar partisinin yönetiminde olmaması için her türlü önlemin alınması gerekir. Kurul Yasama, Yürütme ve Yargılama güçleri gibi bağımsız olmalıdır. İletişim ne büyük ortaklıkların tekeline bırakılır ne de devlete yön veren bir iktidar partisinin politikasına. İletişim çokuluslu ortaklıkların ve dar hedeflere yönelmiş

politikacıların ellerine ve tekellerine bırakılmayacak kadar önemli bir araçtır. İletişime kamusal güçlerin yön vermeleri gerekir. Bu bakımlardan da URTK üyelerinin seçiminde çok dikkatli davranılması gerekir. İpin ucu bir kez kaçtı mı, gitti gider. Ya çokuluslu tekellerin egemenliği kurulur ya da devleti ele geçirmek isteyen gruplar kendi tekellerini kurarlar. URTK'nın bağımsızlığı korumak devletin bağımsızlığını korumak gibi bir şeydir.

Bu kurul şöyle oluşturulabilir:

- Cumhurbaşkanı'nın seçeceği bir üye,
- Genel seçimlerde en çok oy alan ilk üç partinin seçeceği bir üye,
- Üniversiteler arası kurulun seçeceği bir üye,
- Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay başkanlarının seçeceği birer üye,
- İstanbul, Ankara, İzmir gazeteciler Cemiyetleri, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Gazete Sahipleri Sendikası, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Basın Konseyi, İLAD, Yazarlar Sendikası ve PEN yazarlar derneği gibi örgütlerin temsilcilerinin birlikte seçeceği üç üye.

Böylece 9 üyeli bağımsız bir kurul oluşturulabilir.

2- Özerk TRT

TRT'nin özerkliğini korumak da URTK'nın bağımsızlığını korumakla eş anlamlıdır. TRT kamusal bir kuruluştur, devletin tekelinde olamaz. Özerk, yansız ve baskı güçlerine karşı bağımsız olmalıdır. Yönetim Kurulu iktidar partisinin yönetiminde olmamalıdır. Eğilimi ne olursa olsun iktidar partisi temsilcilerinin kurulda bir çoğunluk sağlamasından kaçınmak gerekir. 1963-71 döneminden ders alarak mutlaka özerk bir sistem oluşturulması yoluna gidilmelidir.

TRT Yönetim kurulu şöyle oluşturulabilir:

- Ulusal Radyo ve Tv Kurulunun atayacağı bir başkan,
- Cumhurbaşkanı'nın iletişim alanında 20 yıllık deneyimi olan tarafsız kişiler arasından seçeceği bir üye,
- TRT personelinin kendi arasından seçeceği iki üye,

(biri yayıncılık, ötekisi teknoloji alanında uzman olacaktır)

- Üç büyük kent belediye başkanlarının seçeceği birer üye,
- Başbakanın siyasal partilerde üst düzeyde görev almamış kişiler arasından seçeceği bir üye.

TRT'ye ekonomik alanda bağımsızlık sağlayan önlemler alınmalıdır. Bütçenin en büyük bölümü devletten sağlanmalı ama bu bütçenin hiçbir siyasal koşula bağlı olmadan ödenmesi için yasal koşullar konmalıdır. Ruhsat vergilerinin yeniden TRT'ce toplanması da düşünülebilir.

Radyo ve Televizyon tekeli daha ne kadar savunulabilir? Her halde uzun süre değil. Tekel çökecek ve çoğulculuk başlayacaktır. Biz çoğulculuktan yanayız, yeter ki bu çoğulculuk yeni bir tekelliliğe, özel girişimlerin ve çokuluslu ortaklıkların tekellerine yol açmasın.

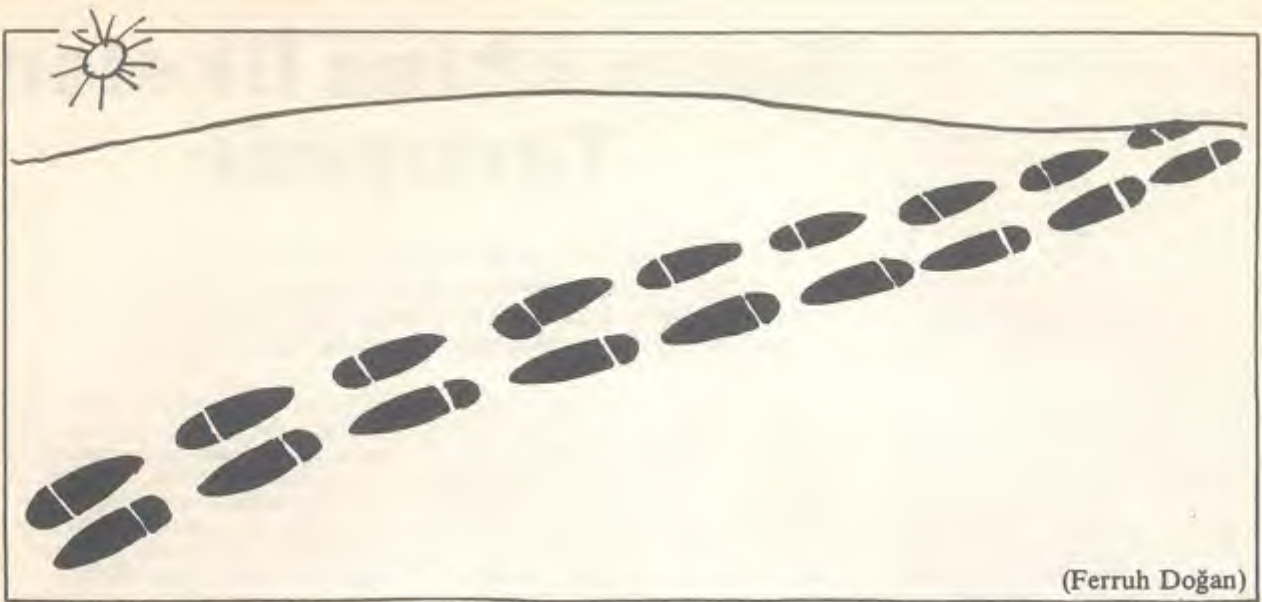
3- Kamusal ve özel Radyo ve Televizyonlar

Kamusal radyo ve televizyon girişimlerinin mutlaka desteklenmesi gerekir. Çoğulcu demokrasinin gereği olarak çeşitli dernekler, partiler, vakıflar, üniversiteler, belediyeler, sendika federasyonları yarı mutlaka kendi radyo ve televizyonlarını kuracaklardır, hiçbir güç bunu durduramaz.

4- Uydu yayınları ve kablolu şebekeler:

PTT'nin ya da belediyelerin uydu yayınlarını kablo ile ya da HERTZ dalgalarıyla yayınlamalarında büyük bir titizliğin gösterilmesi gerekir. Bunu özel firmalar da yansulabilirler. İçinde bulunduğumuz liberal-kapitalist düzene uymak bunu gerektirir. Ama PTT'nin ve belediyelerin bu tür işlere girişmeleri kamu hizmeti sayılmaz. Hele belediyeler sosyal demokrat eğilimli olurlarsa. Onlara iletişim alanında düşen o kadar çok kamusal görev vardır ki.

İletişim konuları her halde önümüzdeki aylarda ve yıllarda daha çok gündeme gelecektir. Ama şimdi ilk hedef özerk bir TRT, bağımsız bir ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu ve belediye radyo ve televizyonları olmalıdır.

(Ferruh Doğan)

Yarının Radyo ve TV Düzeni

Baştarafı I. Sayfada

girişimler ahyor, bazen de kamu hizmeti veren kurumlar. Köklü değişiklikler dönemi yaşıyoruz.

Ya bizde neler oluyor? Biz bir tekeldir tutturmuş gidiyoruz. Bunun artık liberal dünyada yeri kalmadı. TRT'yi özerk bir kurum olarak yaratmıştık. 12 Mart 1971 darbesi yok etti bu özerkliği, iktidarlara bağlı, hükümet yanlısı bir TRT dönemi başlattık, kör topal o düzeni sürdürmeye çalışıyoruz.

Bu iş ne kadar sürer? Sümez elbette. İktidar partisinden başka hangi parti, hangi kuruluşlar bu düzenden hoşnut ki? Çok güçtür böyle iktidar yanlısı düzeni savunmak. Dömen suyunda gittiğimiz güçler de bunu istemezler. Çokuluslu ortaklıklar kapıda bekliyor. Biz çok zengin bir pazar sayılırız. Hele bir özel televizyonlar kurulmaya görsün, ne yatırımlar yapılır, neler. Yabancı televizyon programı satışları da kim bilir ne boyutlara yükselir. Bize "hizmet" vermek için sabırsızlanan ne çok yabancı firmanın olduğunu biliyor muyuz?

Hele dünya yarın HDTV denen Yüksek Tanımlı Televizyona geçtiği zaman ne pazarlar oluşacak. Reklamcılıkta da ne aşamalara ulaşacağız.

Radyo ve Televizyonda Devlet tekeli artık anti demokratiktir ve zor savunulur.

Türkiye'de yeni bir Radyo ve Televizyon düzeninin kurulması kaçınılmaz bir zorunluluk olmuştur. Bu düzen özerk bir TRT'ye kamusal radyo ve televizyon kurumlarına, özel ama kamu çıkarları açısından denetimli radyo televizyon ortaklıklarına ve bağımsız bir otorite biçiminde kurulacak bir Ulusal Radyo ve Televizyon Kuruluna dayanacaktır.

1- Ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu

Bu Kurulun iktidar partisinin yönetiminde olmaması için her türlü önlemin alınması gerekir. Kurul Yasama, Yürütme ve Yargılama güçleri gibi bağımsız olmalıdır. İletişim ne büyük ortaklıkların tekeline bırakılır ne de devlete yön veren bir iktidar partisinin politikasına. İletişim çokuluslu ortaklıkların ve dar hedeflere yönelmiş

politikacıların ellerine ve tekellerine bırakılmayacak kadar önemli bir araçtır. İletişime kamusal güçlerin yön vermeleri gerekir. Bu bakımlardan da URTK üyelerinin seçiminde çok dikkatli davranılması gerekir. İpin ucu bir kez kaçtı mı, gitti gider. Ya çokuluslu tekellerin egemenliği kurulur ya da devleti ele geçirmek isteyen gruplar kendi tekellerini kurarlar. URTK'nın bağımsızlığı korumak devletin bağımsızlığını korumak gibi bir şeydir.

Bu kurul şöyle oluşturulabilir:

- Cumhurbaşkanı'nın seçeceği bir üye,
- Genel seçimlerde en çok oy alan ilk üç partinin seçeceği bir üye,
- Üniversiteler arası kurulun seçeceği bir üye,
- Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay başkanlarının seçeceği birer üye,
- İstanbul, Ankara, İzmir gazeteciler Cemiyetleri, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Gazete Sahipleri Sendikası, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Basın Konseyi, İLAD, Yazarlar Sendikası ve PEN yazarlar derneği gibi örgütlerin temsilcilerinin birlikte seçeceği üç üye.

Böylece 9 üyeli bağımsız bir kurul oluşturulabilir.

2- Özerk TRT

TRT'nin özerkliğini korumak da URTK'nın bağımsızlığını korumakla eş anlamlıdır. TRT kamusal bir kuruluşur, devletin tekelinde olamaz. Özerk, yansız ve baskı güçlerine karşı bağımsız olmalıdır. Yönetim Kurulu iktidar partisinin yönetiminde olmamalıdır. Eğilimi ne olursa olsun iktidar partisini temsilcilerinin kurulda bir çoğunluk sağlamasından kaçınmak gerekir. 1963-71 döneminden ders alarak mutlaka özerk bir sistem oluşturulması yoluna gidilmelidir.

TRT Yönetim kurulu şöyle oluşturulabilir:

- Ulusal Radyo ve Tv Kurulunun atayacağı bir başkan,
- Cumhurbaşkanı'nın iletişim alanında 20 yıllık deneyimi olan tarafsız kişiler arasından seçeceği bir üye,
- TRT personelinin kendi arasından seçeceği iki üye,

(biri yayıncılık, ötekisi teknoloji alanında uzman olacaktır)

- Üç büyük kent belediye başkanlarının seçeceği birer üye,
- Başbakanın siyasal partilerde üst düzeyde görev almamış kişiler arasından seçeceği bir üye.

TRT'ye ekonomik alanda bağımsızlık sağlayan önlemler alınmalıdır. Bütçenin en büyük bölümü devletten sağlanmalı ama bu bütçenin hiçbir siyasal koşula bağlı olmadan ödenmesi için yasal koşullar konmalıdır. Ruhsat vergilerinin yeniden TRT'ce toplanması da düşünülebilir.

Radyo ve Televizyon tekelini daha ne kadar savunulabilir? Her halde uzun süre değil. Tekel çökecek ve çoğulculuk başlayacaktır. Biz çoğulculuktan yanayız, yeter ki bu çoğulculuk yeni bir tekelciliğe, özel girişimlerin ve çokuluslu ortaklıkların tekeline yol açmasın.

3- Kamusal ve özel Radyo ve Televizyonlar

Kamusal radyo ve televizyon girişimlerinin mutlaka desteklenmesi gerekir. Çoğulcu demokrasinin gereği olarak çeşitli dernekler, partiler, vakıflar, üniversiteler, belediyeler, sendika federasyonları yarın mutlaka kendi radyo ve televizyonlarını kuracaklardır, hiçbir güç bunu durduramaz.

4- Uydu yayımları ve kablolu şebekeler:

PTT'nin ya da belediyelerin uydu yayımlarını kablo ile ya da HERTZ dalgalarıyla yansıtmalarında büyük bir titizliğin gösterilmesi gerekir. Bunu özel firmalar da yansıtabilirler. İçinde bulunduğumuz liberal-kapitalist düzene uymak bunu gerektirir. Ama PTT'nin ve belediyelerin bu tür işlere girişmeleri kamu hizmeti sayılmaz. Hele belediyeler sosyal demokrat eğilimli olurlarsa. Onlara iletişim alanında düşen o kadar çok kamusal görev vardır ki.

İletişim konuları her halde önümüzdeki aylarda ve yıllarda daha çok gündeme gelecektir. Ama şimdi ilk hedef özerk bir TRT, bağımsız bir ulusal Radyo ve Televizyon Kurulu ve belediye radyo ve televizyonları olmalıdır.

Basın Ahlak İlkeleri Tartışıldı

Basın Konseyi tarafından düzenlenen ve Basın Ahlak ilkelerinin tartışıldığı sempozyumlardan dördüncüsü 18 Ocak 1990 günü İstanbul Reklam Sitesinde yapıldı. 6. ve 7. maddenin ele alındığı sempozyumda İLAD yönetim kurulu üyelerinden Prof.Dr. Niyazi ÖKTEM, üyemiz Prof.Dr. Mesut ÖNEN ile Güneş Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Metin MÜNİR, Gazeteci yazar Uğur MUMCU ve gazeteci Vasfiye ÖZKOÇAK konuşmacı olarak katıldılar. Oturumu İLAD üyesi eski bakanlardan gazeteci ve Hürriyet Vakfı Genel Müdürü Orhan BİRGİT yönetti.

Basın Meslek İlkelerinin 6. ve 7. maddeleri aynen şöyle demektir: "Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz" Şeklindeki 6. maddeyle, "Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanama-

yacağı" öngören 7. madde tartışıldı. Sempozyumun ilk konuşmacısı Uğur MUMCU Türkiye'de, Anayasa ve yasalarda bazı antidemokratik sınırlamalar bulunduğunu vurgulayarak, "Buna benzer sınırlamaları Basın Meslek İlkelerinde'de görüyoruz" dedi. "İyi niyetli ve soyut" sınırlamaların "hangi durumlarda nasıl somutlaşacağı ve

ne şekilde uygulanacağını bilinmediğine" dikkati çeken MUMCU, gazetecilerin bir haberin araştırmasında ve soruşturmasında karşılaştıkları güçlükleri, kendi başından geçen olaylardan örnekler verdi. MUMCU, Türkiye'de bir kararnamenin yorumsuz yazılmasının dahi bazen tehlikelere yol açtığını belirterek şunları söyledi:

Ceza yasamız antidemokratiktir. Bunlardan biri de gizlilik. Ülkemizde bir kararnamenin, bir siyasal düzenlemenin araştırılması bile güçlüklerle doludur. Haber kaynakları da pek cömert değildir. Yani ülkemizde haberlerin araştırılması, soruşturması yayın tarlasında gezme benzer.

Güneş Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Metin MÜNİR ise Türkiye'de haber araştırma ve yazma tekniklerinin çok, geri olduğunu ileri sürdü. Kendi gazetesinde dahil birçok yayın organına da haberlerin iyi araştırılıp soruşturulmadan yazıldığını belirten MÜNİR, "Bence Türkiye'de gazetecilik standartları olağanüstü düşüktür. Gazetecilerimiz Batı ülkelerindeki gazeteciler kadar eğitilden geçirilmiyorlar. Bir haberin iyice araştırılıp soruşturulup yazılması bir gazetecinin kullanacağı en önemli tekniklerden biridir. Bu da tartışılmaz bir şeydir. "Metin MÜNİR 7. maddeyle ilgili olarak da kamu yararı sınırlamasının sübjektif olduğunu söyledi ve "Bu maddenin burada olmaması lazım. Bir gazeteci için en kutsal iki şey; okuyucusu ve kaynağıdır. Kesinlikle kaynağın saklı tutulması gerekir" diye konuştu.

Basın Meslek İlkelerinin genelde "Basın ahlak ilkeleri" olarak nitelendirilen Prof.Dr. Niyazi ÖKTEM ise "mürit-mürşit" ilişkisinin hakim olduğu toplumumuzda basının öz denetiminin çok daha önemli olduğunu kaydetti.

Prof.Dr. Mesut ÖNEN de hukuk kuralları ile basın meslek ilkeleri arasındaki ilişki konusunda bilgiler verdi. Basın meslek ilkelerinin uygulama alanının hukuk kurallarından farklı olduğunu ve devlet müdahalesiyle uygulanmayan yaptırımlara sahip bulunduğunu anlatan Prof.Dr. ÖNEN, Basın Meslek İlkelerinin, yasaların yorumunda bir kaynak ve dayanak olacağını öne sürdü.

Milliyet Gazetesi'nden Vasfiye ÖZKOÇAK ise habere ulaşma ve araştırma konusunda 32 yıllık muhabirlik yaşantısında karşılaştığı sorunları anlattı. Zamanla gazetelerden öte muhabirlerin daha fazla yanışığını belirten, ÖZKOÇAK, "Kurallar her zaman iyi niyetle konur. Ancak kuralı koyan başkası olur, uygulayan başkasıdır. Haberciler görececek kişi hiçbir zaman gazeteciye bilgi vermek istemez." dedi (Prof.Dr. Mesut ÖNEN ve Prof.Dr. Niyazi ÖKTEM'in konuşmalarının özetini öteki sütunlarda bulacaksınız).

Büyük Güç, Büyük de Sorumluluk İster

Prof.Dr. Niyazi ÖKTEM

Basın ahlak ilkeleri bireysel ahlaka dayanır. Hepimizin iyinin, doğrunun, hakikatın güzelin peşinde koşması gerekir. İdealist felsefenin büyük ahlak kuramcısı Kant'a göre koşullar ne olursa olsun "uygulamalı ahlakın kesin buyrukları" yalan söylememeyi, dürüst olmayı, çalmayı, öldürmemeyi, başkasını aşağılamayı buyurur. Böylelikle insan, maddi belirlenmelerin üstüne çıkarak özgürleşir.

Maddeci felsefenin en önemli düşünürü Marx'a göre "ahlak ve hukuk sosyo-ekonomik alt yapı üretim ilişkilerinin üst yapı kurumlarıdır. "Toplumda insanı sömürün, onu aslından ve özünden yabancılaştıran sosyo-ekonomik ilişkiler dizgesi alt yapı üretim ilişkilerini değiştirerek toplumları ve insanı özgürleştirir.

Görülüyor ki her iki zıt kampın devleri özgür ve mutlu insanı yaratmanın tek yolunun sağlıklı bir ahlak düzeninin kurulmasıyla olanaklı olduğunu söylemektedir.

Toplumsal barış bağlamında ahlaka uymak diğer meslek kuruluşlarına nazaran basın açısından çok daha önemlidir. Basın, ordu, üniversite, dinsel örgütlenmeler vb. gibi hukuk sosyolojisinin terminolojisiyle ikincil grupmanlar toplum üzerinde etkili kamuoyu oluşturmaları ve toplumsal akışı belli yön ve yollara sürükleyebilirler.

Derin kültür kitapları okumayan veya okuyamayan ülkemiz halkı açısından basın ve basındaki yazarlar onun kültür gereksinimlerini karşılamakta, dünya görüşünü biçimlemektedir. Gazeteci adeta onun tek kültür, tek gerçek, tek haber kaynağıdır. Her Allah'ın günü kendi görüşümüzün üzerinden aktarıp, kendi dünya görüşümüz açısından yorum yaparsak, okuyucunun da ekonomik nedenlerle başka gazete alma olanağı yoksa çok büyük bir tilmiz kitlesi ediniz. Bundan da çok büyük mutluluk

duyarız ama tek yönlü kamuoyu oluşturmaz. Bu denli büyük bir gücü aynı oranda sorumluluk beklemektedir. Ancak böyle büyük bir güç-sorumluluk ilişkisi için gazetecinin her türlü baskılardan uzak, tam anlamıyla özgür olması gerekmektedir. Düşünceye olan tüm yasaklamalar ortadan kalkmadan bu güç-sorumluluk ikilemi sağlıklı işleyemez. Basının kendi kendini denetleme yönüne gitmesi de aslında bu büyük güç-sorumluluk ikileminin bilincinde olmasından kaynaklanmaktadır.

6. maddeyi yukarıdaki açıklamalarımızın, felsefe ve ahlak ölçütleri içinde ele alıp analize tabi tutalım. Burada amaçlanan husus gazetecinin doğru, yani gerçeğe uygun haber vermesidir. Gazeteci kulaktan dolma, kaynağı kuşku veya kaynağı yandaş olan haberi yayınlamayacaktır. Doğruluğundan kuşku duyulan haberi yayınlamak yalan söylemekle eş değerinde bir ahlak dışı tutumdur. Olanaklar içinde soruşturma çok büyük bir güçlük taşıyorsa, yayınlamayı yeğlemek gerekir. Veya kamu yararı söz konusu ise açık yüreklilikle haberin kesin olmama durumu açıklanır.

Doğruluğundan kuşku duyulan haberlerin yayını bazen öyle bir yanlış kamuoyu oluşturur ki kitleler yanlışlıklara sürüklenerek ciddi ve önüne geçilemeyen sosyal çalkantılara ortaya çıkar. O halde birey ve basın bir bilgi, bir haber verirken olanakları çerçevesinde etraflı araştırma yapacak, iftira ve dedikodudan kaçınacak, insana saygı gösterecek ve doğruluğundan emin olmadığı sürece söz söylemeyecektir. Böylelikle gerek genel ahlak, gerek basın ahlakı açısından olumsuz duruma düşmeyecektir.

Gelelim 7. maddeye "saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz."

Arkası 11. Sayfada

BBC Güç Durumda

BBC'nin genel müdürü Michael Checkland Kurumda bir takım parasal önlemler alındığını açıkladı. Gelirini radyo ve televizyon ruhsat vergilerinden sağlayan BBC, bu vergiler fiat artışlarına uydurulmadığı için yıldan yıla güç durumda kalıyordu. Bn 'Fachter hükümeti de BBC'ye karşı yıldırıcı bir politika izlediği için BBC büyük güçlüklerle karşılaşlıyordu.

BBC'nin bu durumda şimdi şu önlemleri almak zorunda kaldığı belirtiliyor: Radyo'nun yeni bir binaya taşınması ertelenmiştir; 28 bin kişilik BBC kadrosu azaltılacak ve birçok kişinin işine son verilecektir; BBC'nin altı orkestrasından biri dağıtılacaktır.

Plak ve kaset piyasası

Her yıl Cannes'da düzenlenen Uluslararası Plak ve Müzik Yayınları MIDEM pazarının 24'üncüsü geçen Ocak ayı sonunda 1800 firmanın ve 59 ülkenin katılımıyla toplandı.

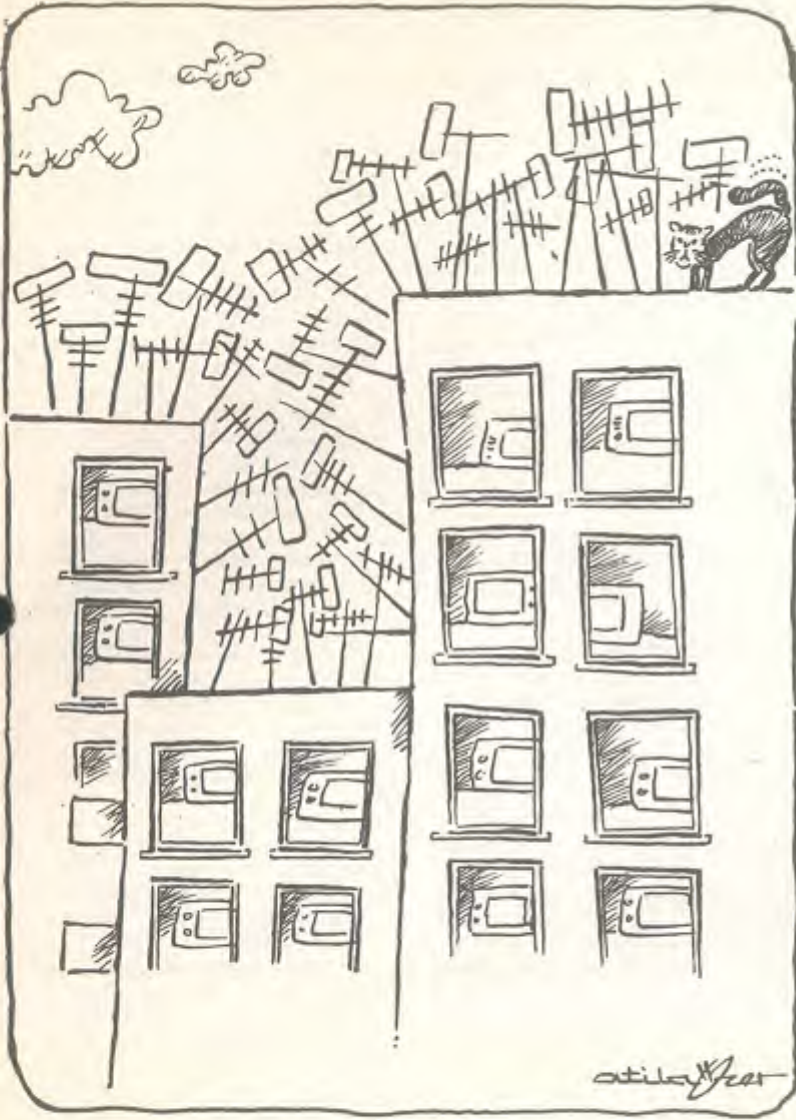
1988'e karşılık 1989'da plak ve kaset satışlarında geçen yıl dünyada % 32 oranında bir artış sağlandığı belirtildi. Kompakt kasetlerin çoğalmasıyla piyasanın yeni bir canlılık kazandığı açıklanıyor.

Meslek İlkelerinin Hukukla İlişkileri

Baştarafı 5. Sayfada

Değişken öğeler ise, Devlet Adamları, Siyasal Partiler, Kamuoyu, Baskı Grupları, vs. tarafından gerçekleştirilen etkilere tâbidirler. Türk Basın Hukukunda Kamu Yararı kavramı, bazan Kamusal İlgî ile birlikte çözüm getirici olarak ele alınır. Örneğin: Devlet Memuru veya Siyaset Adamlarının işlemleri nedeniyle eleştirilmeleri bir ölçüde Özel Yaşantılarının da eleştirilmesi hakkını sağlar, bunda Kamu Yararı vardır, Basının fonksiyonel amaçlarının mantığına uygundur. Yargıtay 1975 tarihli bir kararında: "Evli olan kimsenin evlilik birliğine karşı sadakat borcuna aykırı davranmasının yayınlanmasında" kamu yararı ve Toplumsal İlgî görmüştür."

Prof.Dr.Mesut ÖNEN, Tebliğini, sonuç kısmında, 1° Basın Meslek İlkeleri ile Hukuk arasında Toplumsal Davranış Kuralları olmaları nedeniyle benzerlikler bulunduğunu, fakat 2° müeyyide bakımından aralarında belirgin bir fark olduğunu, buna rağmen, 3° karşılıklı etkileşim içerisinde, 4° ortak kavramlara, örneğin: Gazetecinin Soruşturma Olanakları ve Kamu Yararı Kavramlarına sahip olduklarını tespit ederek, bitirmiştir.

Avrupa Sineması bunalım geçiriyor

Avrupa sineması bir bunalım geçiriyor. 1988'de Fransa'da 104 Amerikan filmi'nin oynatılmasına izin verilmiş. Aynı yıl içinde izin alan Avrupa ülkeleri filmlerinin sayısı ise 17. Bunlara 7'si İtalyan, 3'ü Hollanda, 2'si Alman, biri Belçika, biri Danimarka, biri Norveç ve biri de Polonya filmi. Ayrıca 12 İngiliz filmine de izin verilmiş ama, bunların çoğu İngiliz-Amerikan ortak yapımı...

Son on yıl içinde Avrupa ülkelerinde film üretimi % 25 oranında düşmüş, ama buna karşın İtalya'da yine 100 kadar, Almanya'da 60, İspanya'da 60, İsveç, Yunanistan, Finlandiya ve Yugoslavya'da da yaklaşık 20 film çekiliyor. Ne var ki, bu filmler öteki ülkelerde dağıtım olanağı bulamıyorlar.

Eskiden Fransa'da da seyircilerin % 15'i İtalyan filmlerini izlemiş, bu oran şimdi % 3'e düşmüş. İngiliz filmlerini izleyenlerin oranı % 4, Alman filmlerinininki % 2. Doğu Avrupa ülkelerinden gelen filmleri izleyenlerin oranı da ancak % 0,5.

İspanyol ve İngiliz sinemalarında hemen hemen hiç Fransız filmi seyredilmiyor. Almanya-İtalya ve İsveç sinemalarında oynatılan Fransız filmlerinin sayısı da çok az.

Avrupalılar üç yıl öncesine kadar Amerikalılar kadar film üretiyorlardı, şimdi yine belki o kadar üretiyorlar ama komşu ülkelere satamıyorlar. Piyasa Amerikalıların elinde.

1980-86 yıllarında Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye ülkelerde seyirci sayısının 345 milyon azaldığı belirtiliyor, binlerce sinema kapatılmış durumda.

Televizyonun da bunda etkisi var. 1989'da Fransız Tv kanallarında gösterilen 1330 filmin yalnız % 9'u Avrupa kökenli. Öteki ülkelerde de durum pek değişik değil. Yöneticiler iyi film satın almak için komşu ülkelere değil, Los Angeles'e gidiyorlarmış.

Bu Avrupa film yapımcılarını derin derin düşündüren bir konu.

TV Tekeline Elveda

Baştarafı 1. Sayfada

Basına ve uzay anlaşmasına uyulur; Devletlerin egemenliğine saygı gösterilir; Yayınlar apolitik olur; Ulusal kültürlere saygı göz önünde tutulur; Yayını izleyecek ülkelerin ön izni gerekir; Reklam yayınlarında da yayını yapan ülke ile alan ülke arasında bir ön anlaşma olmalıdır; Yayınlar uluslararası işbirliğine hizmet emeli, halkların birbirlerini daha iyi anlamalarına ve kültür alış-verişine yardımcı olmalıdır.

Birleşmiş Milletlerde daha sonraki yıllarda konu yeniden ele alındı, 10 Aralık 1982'de yeni bir karar kabul edildi. Üçüncü Dünya ile Sosyalist ülkelerden oluşan 107 Devlet olumlu oy kullandı, 13 Avrupa ülkesi tasarıya karşı çıktı, Batı yarı 13 üye de çekimser kaldı. Kararda yayını alacak ülkelerle önceden görüşmeler yapılması ve bir anlaşmaya varılması öneriliyordu. Batılılar ise özgür dolaşıma hiçbir sınır tanınamaması görüşündeydiler.

Uydu yayınları konusu Avrupa Konseyinde de gündeme geldi. Bakanlar Komitesi 23 Şubat 1984'te ve 7 Aralık 1984'te bu konuda iki önemli karar aldı. Birinci karar uydu aracılığı ile reklamcılığa yönelikti. Yayını izleyecek ülkenin yayınlarının göz önünde tutulması öneriliyor, sigara, alkol ve ilaç reklamlarına yer verilmemesi isteniyordu.

İkinci kararda da şiddet ve ırkçılığın kısıtlanmaması, başkalarının inançlarına saygı gösterilmesi, pornografiyeye yer verilmemesi üzerinde duruluyor ve "Avrupa Konseyine üye bir ülkenin sahip olduğu bir uydu başka bir üye ülkenin bir yayın kurumunca kullanılacak olursa iki devlet arasında mutlaka bir anlaşmaya varılmış olması koşulu" ortaya konuyordu.

Şimdi Magic Box'la bütün bu konular bizde de gündeme gelmiş oluyor. Tutumumuz ne olacak? Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 7 Aralık 1984 tarihli R(84) 22 sayılı kararına göre Federal Almanya ile Türkiye arasında bir anlaşmanın gerekli olduğunu öne sürebilir miyiz? Sürememiz gerekir. Ama konuyu hiç bu açıdan ele almamışız ki. Hükümet yayınları sınırcılığı bulup yasak da edemez. Ne yapacak acaba? Siz hangi tekelden söz ediyorsunuz? Tekel gitti gider.

Biz iletişimde çağdaş olamamanın acısını daha çok çekeceğiz.

1989 Bilançosu : Günlük 16 Gazeteye 394 Dava

Baştarafı 6. Sayfada

Nezih Demirkent (Gazeteciler Cemiyeti Başkanı):

"Basına yönelik olarak açılan davaların bu sayıya erişmiş olması, her yönüyle düşündürücüdür. Geçtiğimiz yıllarda basının sık sık hedef gösterilmiş olması, bu sayının yükselme nedenlerinden biridir. Basın davaları yoluyla baskı altında tutmak, dünyanın pek çok yerinde denenmiş yanlış bir uygulamadır. İktidarların veya bazı çıkar çevrelerinin bu yolu seçmiş olmaları, onları asla rahatlatmayacaktır. Özgür basın her zaman görevini yapacaktır.

Hukukçular ne diyor?

Gazetelere açılan davaların büyük artış göstermesi konusunda hukukçuların görüşleri ise şöyle:

Doç. Bülent Tanor:

"Bizde basın özgürlüğü açılan davalarda zedeleniyor. Bu davalar manevi tazminat davası ise, yargı organlarının eleştirisi özgürlüğü ve hakareti, aralarındaki ince duvarı iyi bilmeleri ve uygulamaları gerekir. Ama biz de hakaret ve kişilik hakları konusu, özellikle TCK 158 ve 159 için net bir ayırım taşımayı haber konusu kişi, ülkenin 1 numaralı siyasi kişisi veya eşi ise, davada yargıçların eleştirisi özgürlüğü sınırlarını genişletmesi, kişilik hakları sınırlarını daraltması gerekir. Bu kısım kamusal bir kısım, siyasi bir kısıdır. Çünkü, bu nedenle hakaret

davaları bizde basın özgürlüğünü tehdit eden mekanizmalar olarak çalışıyor. Normal vatandaşların açtığı hakaret davalarının ise değerlendirilmesi her somut davada ayrıca yargıç tarafından yapılmalıdır. Ceza davaları, ki bizde batıda olmadığı kadar çok açılıyor. Baş başına bir özgürlüğü kısıtlama aracıdır. Neden biz de bu kadar çok TBMM'nin hükümetin, cumhurbaşkanının, başbakanın manevi şahsiyetine hakaret davası açılıyor. Bu Türkiye'ye özgü patolojik durumun davalara yansımaları, bir anlayış sorunudur."

Avukat Fikret İlkız:

"Gazeteciler kamusal görev yapan kişilerdir. Bu konuda kişi haklarının her alanda korunmasını sağlamak görevi ve sorumluluğu ile hareket etmek zorundadırlar. Haberin hızlı bir biçimde halka ulaştırılması ile kişi haklarının çatıştığı yerde, araştırma görevi devreye girer. Örnek olarak, her hangi bir fiilin faili olduğu iddiasıyla gözaltına alınan veya tutuklanan kişilerin suçlu olup olmadığı, özellikle son yıllarda toplumda yaralar açan bir sorun olmuştur. Kişiler, suçlu diye teşhir edildikleri gün, mahkemeler tarafından serbest bırakılmışlar, ya da açılan davalardan beraat etmişlerdir. Gazeteci, bu tür olayların sorumluluğunu duyarak, abartılı, suçlayıcı, küçük düşürücü dil ve anlatım kullanmamaya özen göstermelidir. İktidarın basına bakışına gelince zaten çıkardığı yazarlarla bellidir."

Radio-TV Tekeli Sorunu

Baştarafı 2. Sayfada

ya da TRT. Kanununda değişiklik gibi Yasal Girişimlerin gerekliliği fikrini tartışmaya açık tutarak, bir düşüncemizi, kısaca, belirtmek istiyoruz.

Yukarıda verilen İtalyan Örneği dikkate alındığında, Türkiye için de şöyle düşünülebilir: Radio-TV. Yayınları alanında, bir Özel Girişimcinin ya da Belediyelerin "fiili yayın girişimi", mevcut mevzuat çerçevesinde bir "hukuki ihtilaf" a sebebiyet verir. Girişimin ortaya çıkardığı bu uzlaşmazlık Mahkemeler, ve sonuçta, belki de, Anayasa Mahkemesi tarafından çözüme bağlanır. Böyle bir yargısal yolda, üzerinde durulacak hukuki gerekçeler, özellikle, Anayasanın "Dü-

şünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti"ni düzenleyen 26 nci maddesi ile, gene Anayasanın "Radio ve Televizyon İdaresi ve kamuya İlişkili Haber Ajansları" başlığını taşıyan 133 üncü maddesi hükümlerinin arasındaki "Çelişki"de¹⁰ aranacaktır. Sorun çoğulcu bir demokraside, Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü lehine çözümlenince de, TRT. Kanununun Devlet-TRT. Tekelini öngören 4 (a) hükmünün ve diğer ilgili hükümlerinin Anayasaya aykırılığı ortaya çıkacaktır.

1. 06.12.1989 t.li Cumhuriyet Gazetesi, s.4.
2. Bkz. İtalyan Senatosu Yayını: Disegni di Legge Relazioni-Documenti, N.1138, Atti Parlamentari della Repubblica, s.1. vd..
3. 13.06.1989 t.li Cumhuriyet Gazetesi, s.13.
4. 26.05.1989 t.li Hürriyet Gazetesi, s.17.
5. 10-16 Eylül 1989 t.li Tempo Dergisi, s.37.
6. 20.08.1989 t.li Cumhuriyet Gazetesi, s.9.
7. 07.01.1990 t.li Cumhuriyet Gazetesi s.6'da İSMET BERKAN yazısı.
8. 31-07-06.08.1989 t.li Barometre Gazetesi s.8'de Emre DAĞDEVİREN yazısı.
9. 13.02.1990 t.li Cumhuriyet Gazetesi s.11'de AHMET TAN yazısı.
10. Bkz.Prof.Dr.Mehmet KICIMAN, Özel Sözlü ve Görüntülü Yayıncılık, 29.01.1990 t.li Cumhuriyet Gazetesi, s.15.

İletişim araştırma

İLAD BÜLTENİ

İletişim Araştırmaları Derneği adına sahibi:

Hıfzı TOPUZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Oktay KURTBÖKE

Yıl: 1 Sayı: 3 Şubat 1990
Fiyatı 100 TL. (KDV dahil)
Adres: Yıldız Posta Cd. 10/45
80280 Gayrettepe-İSTANBUL
Telefon: 174 66 43 Fax: (1) 166 73 05
Yapım: MOZAİK BASIM
YAYINCILIK-Çağaloğlu
Piyerloti Cd. 17/1 Çağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 516 15 61-516 22 03
Fax: 516 22 04

Yeni Yayınlar

- *George Gerbner, Violence and Terror in the Mass Media, Unesco yayınları, Reports and Papers on Mass Communication dizisi, Paris, 1989.*

Ünlü Amerikalı araştırmacı Gerbner bu son yapıtında iletişim araçlarının şiddet ve terör olaylarını kışkırtmaları üzerinde duruyor, bu konuda alınan önlemleri inceliyor. Araştırmanın ikinci bölümünde de yaklaşık 600 kitap ve inceleme yazısından oluşan zengin bir bibliyografya yer alıyor.

- *Hamid Mowlana-Laurie J.Wilson, Communication Technology and Development, Unesco yayınları, Reports and Papers on Mass Communication dizisi, Paris 1989.*

İletişim teknolojisindeki gelişmelerin kalkınmaya etkileri Unesco'nun yıllardan üzerinde durduğu bir konu. Hamid Mowlana bu araştırmasında da iletişimin yararlanma konusunda ilginç öneriler getiriyor.

- *The Vigilant Press: a collection of case-studies, Unesco yayınları, Reports and Papers on Mass Communication dizisi, Paris, 1989.*

Bu araştırmada İngiltere, Norveç, Federal Almanya, İsveç, Macaristan, Malezya, Tayland, Filipin, Kanada, Amerika, Bolivya, Kosta Rika ve Arab ülkelerinde basın özgürlüğü konuları üzerinde duruluyor.

- *The Role of Information in the realization of the Human Rights of Migrant Workers, Lozan Göçmen İşçiler Bürosu yayınları, 1989.*

1988 Ekiminde Lozan'da göçmen işçilerin insan haklarından yararlanmaları konusunda iletişim araçlarının rolünü araştırmak amacıyla uluslararası bir toplantı düzenlendi. Lozan'daki Göçmen İşçiler Bürosu bu toplantıya sunulan bildirimleri derleyerek zengin bir kitap yayınlamış.

- *Les Communications pour le Développement, Institut pour les Pays en Développement yayını, Zagreb, 1989.*

Zagreb'te Gelişen Ülkeler Enstitüsünce yayınlanan bu kitapta iletişimin gelişmeye katkıları üzerinde duruluyor. Kitapta 10 araştırmacının yazıları yer alıyor. Bunların arasında uluslararası çevrelerde tanınan Pero Ivacic, Bogdan Osolnik, Breda Pavlic gibi araştırmacılar da var.

- *World Communication Report, Unesco, Paris, 1989.*

Unesco yaklaşık 20 yıl öncesine kadar iletişim araçlarının dünyadaki durumunu belirten bir istatistik kitabı yayınladı. Sonra bundan vazgeçildi. Çünkü böyle bir araştırmanın hazırlanmasında büyük güçlüklerle karşılaşılıyor, birçok ülkeden gerekli yanıtlar alınamıyor ve baskı işleri bu yüzden çok gecikiyordu. Böyle olduğu halde Unesco'nun yayınladığı iletişim istatistikleri yine de

çok yararlı oluyor ve birçok yerde kaynak olarak gösteriliyordu.

Mesleklere çevreler Unesco'nun bu yayınları yeniden ele almasını önerdiler, özellikle IPDC (International Program for the Development of Communication) projeleri çerçevesi içinde böyle bir kaynağa kesin bir gereksinim vardı. Unesco bu önerilerin ışığında birkaç yıl önce yeniden bu konuya eğildi, bütün üye ülkelerden, Uluslararası Telekomünikasyon Birliğinden ve çeşitli meslek kuruluşlarından bilgi istedi. Bunun sonucu olarak 576 sayfalık çok zengin bir kaynak kitap hazırlandı. İki ay önce yayınlanan bu kitabın fiatı 81 dolar.

Kitapta iletişim araçlarının durumu, iletişimde eğitim olanakları, haber ve program dolaşımı, gazeteci hakları, iletişim özgürlüğü, iletişimde kadınların yeri, ileti-

şim araştırmaları, kitap yayınları, film ve Tv programı üretimi ve dağıtımı, PTT servisleri üzerinde zengin bilgi ve istatistikler yer alıyor.

Ne var ki, bu çapta bir araştırmanın hazırlanması ve yayınlanması çok zaman almış, yayınlanan istatistikler 1985 yılına dayanıyor.

- *Protection of Sources, Patricia Wilhelm, Norwegian Institute of Journalism-International Federation of Journalists, 1988.*

Norveç Gazetecilik Enstitüsü'nün Uluslararası Gazeteciler Federasyonu ile birlikte yayınladıkları bu araştırmada 20 ülkede haber kaynaklarının korunması konusunda alınan yasal önlemler inceleniyor.

Yunanistan'da özel televizyon

Yunanistan'da Tv tekelini geçen yılın sonlarına doğru kaldırdığı, beş büyük gazetesinin bir araya gelerek kurdukları Teletypos adlı ortaklık ilk özel televizyon yayımlarına başladı.

Teletypos kurumu şu gazetelerin katılımı ile oluşuyor:
Ta Nea (sosyalist eğilimli) Eleftherotypia

(bağımsız sosyalist), Ethnos (bağımsız sol), Messinivri (liberal sağ), Kathimerini (nataci).

Kurumun gelirleri reklamcılıktan sağlanıyor. Programlarda Amerikan dizilerinin ağırlığı görülüyor. Haber programları ise kurumu oluşturan gazetelerin katkılarıyla hazırlanıyor.

Büyük Güç, Büyük de Sorumluluk ister.

Baştarafı 8. Sayfada

7. madde tipik bir bireysel ahlak ilkesidir. İnsanlar içlerindeki derterini, sırtlarını zaman zaman birilerine açıklamak isterler. Aksi takdirde rahat edemezler huzursuzluk duyarlar. Söylenceyi bilirsiniz. Kimseye derdini anlatamayan Midas'ın berberi, Midas'ın kulaklarının "çek kulakları" olduğunu sazlıkta söyleyerek rahatlamıştır. Ama rüzgarda sazlar dile gelmiş durumu herkes öğrenmiştir. Ketum insanlara her zaman hayranlıkla bakmışlardır. Ama sanıyorum bir hayli azınlıktalar. Söylenceler bir kenara; toplumsal bir hayvan, Aristoteles'in deyişiyle zoon-politicon olan insan maddi ve manevi her tür gereksinimini toplum içinde giderir. O sırını da söyleyecektir ki ferahlasın, hüzürlü yaşayabilsin. Ve zaten yakın bildiğine açılır. Yakın bildiği kişi sırını diğerlerine anlatsa, zavallı mahf-olur, biter, gider. Sırına ihanet eden kişi ahlaksızın dik alasıdır.

En büyük ahlaksızlık güven duygusuna ihanet edilmesidir. Maddi veya manevi bir nesneyi, bir sırrı başkasına güvenerek ona tevdi etmeniz ve onun tevdi edilen, şeyi satması ihanetten başka bir şey değildir. İhanet eden kişi baidir. İhanet hepimizde büyük tepkiyi uyandıran ahlaksız bir davranıştır. İhanet karşısında duyulan tepkiler çok şiddetli olur.

O halde bir başka ahlak kuralı olan "sana yapılmasını istemediğin şeyi sen de başkasına yapma" ilkesine birey olarak da uymamız gerekir. Başkalarının güven duygusunu bizim de sarsmamamız gerekir. 7. madde de bir istisna var. "Ciddi bir biçimde

kamu yararı söz konusu olduğunda" saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, yani "sırları" yayınlamak olanaktır. Burada kanımızca çok hassas bir denge hatta dilemma ortaya çıkmaktadır. "Sır saklama ahlaklığı" ve "kamu yararı" çatışması. Her somut olayda gazeteci böyle bir dilemmayla karşılaştığında kararını çağdaş kültür ve insansal değerlerin ışığı altında kendi verecektir.

Bireysel ahlakla paralellik kurarak Basın Meslek İlkelerinin 6. ve 7. maddelerini analize tabi tutmaya çalıştık. Aslında sosyo-ekonomik altyapı ilişkilerinde düzenbazlık, köşeyi dönmeçilik, işbiricilik egemense ahlakta ideal hedeflere ulaşmak çok zordur. Marx burada bir olguyu saptıyor. Ama kanımızca Kant'ın yaklaşımıyla da özgürleşmek istiyorsak acımasız kozal, fenomenal ilişkilerin katı determinizmine, his, tutku ve kaptislerin aldatıcı ve geçiciliğini aşip ahlaksal yaşamı seçerek manen özgürleşmemiz gerekiyor.

Bu yolda en büyük atılım sanırım eleştiri ve özleştiri yöntemini yeğlemekle yapılabilir. Korkmadan çekinmeden kendimizi ve başkalarını eleştirelim. Yeter ki artınyetsiz; kıskançlıktan uzak yapıcı bir yaklaşımla işi ele alalım. Sağlıklı eleştiri ortamı kültür, sanat, bilgi ve felsefenin aydınlatıldığı yolda mevcuttur. Türk toplumunu esenliğe ulaştırmak istiyorsak teknolojiye verdiğimiz önem kadar insana, kültüre ve felsefeye önem vermemiz gerekmektedir. Kültürlü ve bilgili insan eleştiri ortamında korkmaz ve kaçmaz. Çünkü o hoşgörülü olmanın erdemine ulaşmıştır.

Hürriyet Vakfı Erol Simavi Özel İletişim Eğitim Merkezi

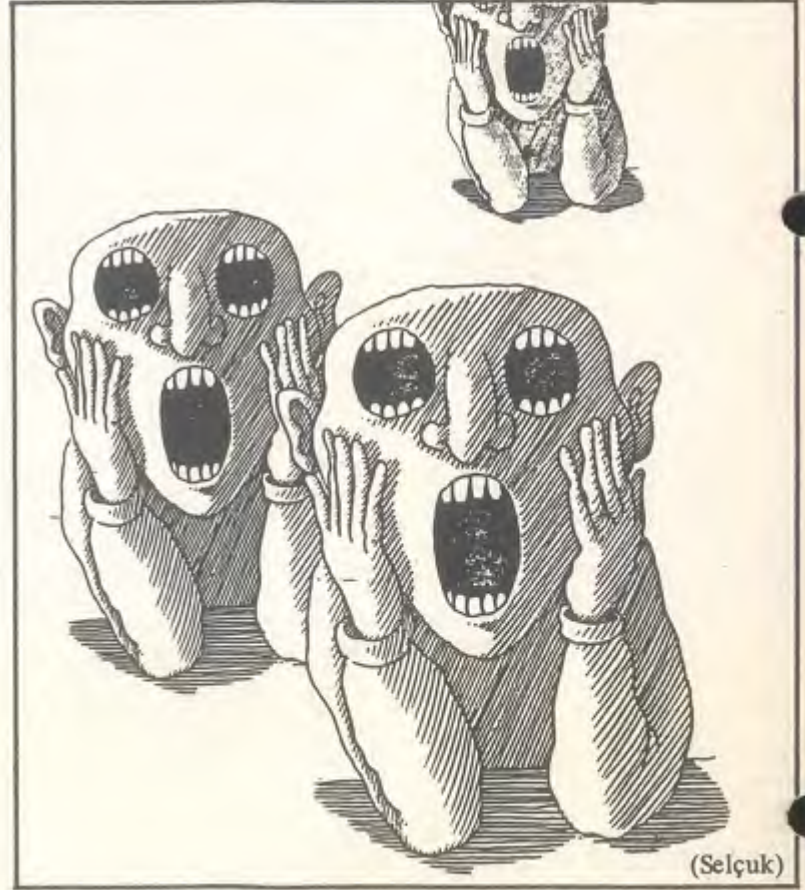
Basında sık sık gündeme getirilen konulardan biri "elemana yatırım yapılmasıdır." Yazılı basınımız en son teknik gelişmeler ülkemize getirmekte, bu bağlamda büyük atılımlar yapılmaktayken eleman yetiştirilmesi konusunda önemli girişimlerde bulunmamaktaydı. Öte yandan basındaki "alaylı mektepli" çekilmesi sürdürülmekte ve basın yayın yüksekokulu kökenliler bir anlamda küçümsemekteydi. Oysa basın yayın yüksekokulları son yıllarda önemli gelişmeler göstermişti. Zaten bu okullarda uygulanmaya yönelik dersleri verenlerin hemen hemen tamamı basın kökenlidir. Tüm bu çelişkileri bir ölçüde gidermek, "alaylı-mektepli" ikilemini senteze kavuşturmak ve "mektepli" okuldan sonra "mutfakta" yaşatmak amacıyla bu yıl Hürriyet Gurubunun olumlu bir girişimiyle karşılaşmaktayız. Nasıl hukuk mezunu avukatlık stajı; hekim ihtisas yapıyorsa bundan böyle okuldan sonra gazetecilik mesleğine girecekler, gazetecilik stajı yapacaklardır.

Hürriyet Vakfı, "Erol Simavi İletişim Ve Eğitim Merkezi" adı altında 5 Mart 1990 tarihinde bir okul açmaktadır. Basın Yayın Yüksekokulu ve Sosyal Bilimler kökenli 25 öğrencinin alınacağı kurs 15 Ağustos 1990'a kadar sürecektir. Sınav ve mülakatla alınacak öğrencilere ayda -200.000 TL.- burs da sağlanacak ve öğle yemekleri Vakıf tarafından karşılanacaktır. Kurslarda kuramsal derslerin yanında uygulamalı dersler ağırlık taşıyacaktır. Hafta sonlarında Parlamento, Bakanlıklar, Belediye, Emniyet, çeşitli idari kuruluşlara, bankalara, fabrika vb. kurumlara götürülecek stajyerler olay ve sorunları yerinde izleyeceklerdir. Her gün gazeteler incelenecek, gündem toplantıları düzenlenecek ve daha sonra derslere geçilecektir. Akşam saatlerinde İngiliz Kültür Heyeti tarafından sürdürülecek dil kurslarına tüm stajyerlerin katılması gerekmektedir.

Okulun tüm yöneticileri İLAD üyeleridir: Vakıf Genel Müdürü ORHAN BİRGİT, Okul Müdürü PROF.DR.NİYAZI ÖKTEM ve Genel Koordinatör HASAN YILMAER.

Okulda İLAD yönetim kurulundan Dr.Hıfzı TOPUZ, Niyazi ÖKTEM, Alaaddin ASNA, Oktay KURTBÖKE, Mustafa GÜRSEL; üyelerimizden Behiç EKŞİ, Haluk ŞAHİN gibi iletişimcilerle Prof.Dr.Emre KONGAR, Prof.Dr. Üstün ERGÜDER, Prof.Dr.Tank Zafer TUNAYA gibi bilim adamları; edebiyatçı Doğan HIZLAN, Mehmet TÜRKER, Meriç KÖYATASI, Rahmi TURAN, Oktay EKŞİ, Emin ÇÖLAŞAN, Uğur DÜNDAR, Ergün ÇAĞATAY gibi gazetecilerle, Doç.Dr. Özcan ERTUNA, Doç.Dr.Ertuğrul ÖZKÖK, gibi gazeteci-bilim adamları dersler verecektir. Devlet ve kent yönetimi konularında Necdet UĞUR, ders şeklinde aydınlatıcı ve bilgi verici konuşmalar yapacaktır. Dersler dışında ayrıca iletişim dünyasının sorunlarının irdelendiği panellerde düzenlenmiştir.

- *Hürriyet Gurubunun olumlu bir girişimiyle karşı karşıyayız. Nasıl bir hukuk mezunu avukatlık stajı yapıyorsa bundan böyle okuldan sonra gazetecilik mesleğine girecekler gazetecilik stajı yapacaklar.*

(Selçuk)

İletişim Ortaklarının gelirleri artıyor

İletişim çeşitli kollarında 1988 yılında yapılan cirolarda Birleşik Amerika'nın başta geldiği görülüyor. Yayınlanan istatistiklere göre iletişim harcamaları üç büyük daldan oluşuyor:

- Telekomünikasyon hizmetleri: Toplam 300 milyar dolar; Kuzey Amerika % 50,2, Avrupa Ekonomik Topluluğu % 26,7, Japonya % 15,3.

- Bilişim (bilgisayar) hizmetleri: Toplam 146 milyar dolar; Kuzey Amerika % 57,6, Avrupa Ekonomik Topluluğu % 22,2, Japonya % 10,6.

- Görsel-işitsel hizmetler (radyo, televizyon, sinema, plak, kaset): 58 milyar dolar. Bu alandaki cirolar da şöyle:

Capital cities/ABC (B.Amerika) 3.749 milyon dolar

General Electric/NBC (B.Amerika) 3.638 milyon dolar

Fuji Sankci (Japon) 2.870 milyon dolar
ARD (Federal Almanya) 2.970 milyon dolar

CBS (B.Amerika) 2.780 milyon dolar
NHK (Japon) 2.737 milyon dolar

Sony (Japon) 2.577 milyon dolar
MCA (B.Amerika) 2.290 milyon dolar

Fininvest (İtalya) 2.152 milyon dolar
Bertelsmann (Federal Almanya) 2.143 milyon dolar

Fransız firmaları ise 31, 32, 41 ve 46'ncı sırada yer alıyorlar.